

ÁTLÓK (8.)

J U H Á S Z E R Z S É B E T

– Rosszul emlékszel, Póluska – figyelmeztette hűgát Hofmann Viktor furcsa egyvelegével hangjában a feddésnek, könnyörületnek és a könnyörgésnek – ki tudja, hányadszor a szapordó évek során. S mindahányszor föl-visszhangzott fülében a messzi gyerekkor idejéből édesapjuk hangja, amint ugyane szavakkal rója meg egyetlen lányát: – Ne legyél már gyerek, megint rosszul emlékszel, fiam. Mert Póluska valahogy mindig *gyerekes* volt, ahogy a család fejezte ki magát, s ezért úgyszólván mindarra, ami történt, csak *rosszul* emlékezhetett. S Viktor az idők során egyre világosabban látta, hogy szülei Póluskát már gyerekkorában is azért bélyegezték meg, mert gyerek, aki nem tudja megítélni a dolgokat. *Ne legyél már gyerek! Rosszul emlékszel, fiam.*

Tagadhatatlan, hogy Póluskával sohasem volt *valami* rendjén. Így raktározódott el az ő laza emlékezetében is. Csak jóval később, már házasember korában kezdte lassacskán, akarata ellenére is felülvizsgálni ezt a hűgára kiroított balítéletet, hogy talán mégsem olyan egyszerű és nem is annyira egyértelmű az a gyermetegség, amellyel – a család finom megfogalmazása ellenére – a hűga sorsát életre szólóan megpecsételték. Csak Gyuris Julis dohogott mindig is, s máig következetesen és konokul, már a kezdet kezdetén is. Hogy *micsoda népek* ezek is! Erre a lányra akarnák ráfogni, hogy hülye! Több *esze van neki, mint maguknak mindannyiuknak együttvéve*. Gyuris Julis Póluska születése táján került a házhoz, és az idők folyamán mindenféle szerepet betöltött náluk. Volt dada, és volt házvezetőnő, miközben a kívülállók a háború előtt egyszerűen csak cselédnek nevezték, a háború után viszont bejárónőnek. S ez utóbbi kiváltképp helytelen megnevezés, hisz Gyuris Julis ekkorra réges-rég náluk lakott. Póluska, ki tudja, miért, már csöppnyi kislány korától fogva nenának szólította. Talán csak a néni szót fordította el, ámbár nála ezt soha sem lehet tudni. Nem a szavakon múlnak a dolgok az életben, Viktor azonban az idők során egyre többet ka-

cérekodott a gondolattal, hogy bizony mégiscsak lehetnek dolgok, amelyek igenis *a szavakon múlnak*. S talán Gyuris Julis anyatigrishez hasonlatos ragaszkodása is Póluskához épp ezen a nena szón múltott, hogy ebben a gépszerűségig korlátoznak látszó teremtményben a szeretet olyan erővel kezdett működni, amely minden észérvnél erősebbnek bizonyult a Póluska sorsának alakulásában. Gyuris Julis oly szívósan védelmezte Póluskát a minduntalan föltoluló, de még ki sem mondott gyanúval szemben, miszerint a lány nem egészen épelméjű, hogy mindenkibe belefojtotta a szót egyszer s mindenkorra. Mindössze annyi volt megengedhető, hogy Póluska gyerekesnek neveztessek. Az a körülmény, hogy nyíltan sohasem merülhetett fel a kétség, hogy vajon Póluska egészen épelméjű-e, Viktorban az idők során az élet dolgaira vonatkozó örök eldönthetetlenség érzetként kötött meg. Az is lehet azonban, hogy nemcsak lassacskán alakult ki benne a dolgok örök eldönthetetlenségére, végső megítélhetetlenségére vonatkozó sejtélem, hanem már kezdettől fogva ott kísértett lénye mélyén, s húga „felemássága” ennek az életérzésnek mindössze a katalizátora volt.

Első visszavezethető emléke erről az eldönthetetlenségről és megítélhetetlenségről Puzovszky alezredeshez fűződik. Puzovszky apjuk anyai nagybátyja volt. A Monarchia bukás után, egyébként is öreg lévén, semmilyen szolgálatot sem teljesíthetett, teljesen elszegényedett, noha a viszonylagos jólét látszatát mindvégig sikeresen fenntartotta. A legfurcsább s egész megjelenésével és viselkedésével teljességgel összeegyeztethetetlen az volt, hogy ez a Puzovszky, a Monarchia néhai alezredese zongoraórákat adott. Egykori rangjáról azonban még halálában sem volt hajlandó lemondani. Síremlékén a mai napig is ott áll a felirat: Johann Puzovszky alezredes (Geb. ... ges. ...) A kisvárosban mindenki Puzovszky alezredesnek vagy csak alezredesnek nevezte, a háta mögött még apjuk is, aki egyetlen élő hozzátartozójának számított a világon. A Johann bácsi megszólítás épp anynyira összeilleszthetetlen volt vele, mint a zongoraleckék, s Viktort mindig is a látható dolgok mögött lappangó sötét kiszámíthatatlanságok, soha be nem ismerhető titkok szorongató sejtelmével fenyegette. Gyerekkorában nemcsak idegenkedett, hanem egyenesen félt az alezredestől. Pontosabban nem is tőle magától, hanem például a csillogóan tiszta cipőjétől, gondosan ápolta kezeitől, s még inkább attól, hogy zongorázni kezd. Az ő rövid gyerekkori zenei pályafutása a sánta Kovács Pista bácsihoz fűződik, aki a helyi Katolikus Kör zenekarának első hegedűse volt, és oly zsarnoki katonássággal akarta a vonókezelés csínját-bínját belevetni, mint akinek minden egyes nehezen kiküzdött zenei hang a minduntalan félresikló ujjak következtében előállott falsolások hajszálnyi távolságára – elégtétel kellett hogy legyen helyrehozhatatlan sántaságát illetően. Egyszer, mintha nem is hegedülni, hanem katonai díszlépésre akarta volna őt megtanítani – hosszú-

hosszú időre elriasztva bármely zenei hang élvezetétől. Puzovszky alezredes ellenben, aki aztán valóban katonás feszességgel lépkedett mindhalálig – állítólag – gyönyörűen zongorázott. Póluska pedig – ugyancsak állítólag – valóságos zenei zseni volt. Csodagyerek. (De hát ki látott már olyan „jobb” családot, ahol ne lett volna egy ilyen gyerek zenezseni, akinek zenei elkalódása fölött még évtizedek múltán is kiadósan lehetett sopánkodni.) Természetesen Póluska *csodás* tehetségének fejlesztését ki másra, mint Puzovszky alezredesre bízta a család. Póluska kitűnő tanítványnak bizonyult. Kivételes tehetségéről a család mind mélyebb bizonytságot nyert. Viktor máig sem tudja eldönteni, vajon mennyi lehetett igaz mindebből. A család ugyanis, nem nagy zeneértő lévén, meggyőződését egy reményteljes változásra alapozta. Arra, amely Puzovszky alezredes viselkedésében ment végbe e zongoraleckék során. Az alezredesen ugyanis mind jobban eluralkodott valamiféle szenvedélyes lelkesültség, amely minduntalan átütött kimerően udvarias viselkedésén. Amióta eszüket tudták, az alezredes mindig oly szertartásos volt, hogy inkább valami faliórára vagy egyéb, hozzá hasonló szerkentyűre emlékeztetett, mint eleven emberre, olyannyira, hogy a családiasság leghalványabb jelét sem lehetett volna a legnagyobb jóakarattal sem ráfogni – a zongoraleckék során viszont egyszer csak a szó szoros értelmében kitört belőle a familiáris érzület. Amikor csak egyébként mindenben oly mértékletes lénye ezt önnönmagának engedélyezte – az alezredes náluk tartózkodott. Apjukkal politizált és kártyázott, anyjukkal szemben viszont a gyerekeknevelői tanácsadó szerepét öltötte magára. Ő ez idő tájt már ritkán tartózkodott otthon. Tizenhat éves „férfi” voltának minden testi és lelki keservének terhe egyébként sem engedélyezett sok időt arra, hogy egy ilyen *vén múmia* (ahogy akkoriban nevezte) viselkedésének figyelmet szenteljen. Ki hitte volna, hogy ma, ha az alezredes fényképe a kezébe kerül, egy vele egyidős férfival néz szembe, s olykor riadtan vizsgálja a borotválkozás közben saját arcát a tükörben, vajon fölfedezi-e azt a jellegzetesen múmiaszerűt, ami – úgy hitte egykor – az öregség elmaradhatatlan tartozéka, az a petyhüdség mögött bujkáló feszesség, amely már egy halálba merevedett arc előrevetülő árnyéka, afféle örökös memento mori, amit már sohasem lehet kialudni.

Johann bácsi egy jellegzetes tekintete azonban nagyon elevenen megmaradt az emlékezetében még ebből az időből. Egy váratlan hazautazása alkalmával benyitott a szobába, ahol a zongoraóra éppen folyamatban volt. Arra lett figyelmes, hogy egyikük sem zongorázik, *mester is, tanítvány is* mereven ül a zongoránál, egyetlen szó vagy mozdulat nélkül, s hogy valami mégis történik. Világosan érezte, hogy folyamatban van kettőjük között valami, ami azonban láthatatlan. Ő egyszeriben megtorpant, csak állt az ajtóban, és se ki, se be. Nem tudja megítélni, mennyi idő múlhatott el így, az-

tán egyszer csak Johann bácsi lassan, mintegy révületben, felé fordította tekintetét. Úgy tűnt, nem is látja őt, vagy ha lát is valakit, épp annyira érinti csupán, mint valami röpke képzelődés. Arca még feszesebb volt, mint amilyennek valaha is látta, s mégis oly különös fények villogtak szemében, mintha még egy pillanat, és lángra kapna az egész szoba zongoráستul, forgószékestül, mindenestül. Huzamosabb idő óta nem járt már otthon. A rokoni üdvözlés azonban elmaradt. Érezte, valami olyasmi van e szobában folyamatban, amit, ha mégoly láthatatlan is, egyszerűen nem lehet megszakítani. Lélegzetvisszafojtva s a döbbenettől kótyagosan húzta be maga mögött az ajtót. Aztán addig fütyörészett, míg meg nem feledkezett az egészről.

Póluska sohasem volt kedveskedő, hízelkedő gyerek, sőt kifejezetten vad és megközelíthetetlen tudott lenni olykor a legváratlanabb pillanatokban. Jólneveltség terén semmi esetre sem lehetett rá számítani. Anyjuk legnagyobb bánatára. Mindig szégyent hoz a fejemre ez a gyerek – sopánkodott szegény. Zongorázni azonban szemlátomást szeretett. Látszott rajta, hogy egyedül ilyenkor képes megnyugodni, mert egyébként mintha mindenkire csak sandán tudott volna nézni, azon törve a fejét, hogy hogyan keserítse meg az életét. Ez nem egyszerű hamisság vagy rosszalkodás – panaszkodott olykor az anyjuk. – Van ebben a gyerekben valami megátalkodottság. Apjuk mindezzel nem sokat törődött, meg volt róla győződve, hogy majd kinövi és kész. Kezdetben Póluska az alezredest is ugyanolyan sandán méregette, mint a többieket, még a rendszeressé lett zongoraleckék idején is, lassacskán azonban egészen megváltozott. Mindannyiuknak úgy tűnt, végre akadt valaki környezetükben, akit Póluska képes volt őszintén megszeretni. Olyan lett, mint egy hízelkedő kiscica. Amit soha senkivel sem tett meg, Johann bácsival szemben egyszerűen megtette: folyton-folyvást rácsimpaszkodott, az ölébe ült, igyekezett mindenestül magának lefoglalni. Volt ebben mégis valami furcsa. Neki úgy tűnt olykor, hogy mégsem igazi kedvesség ez az egész, volt Póluskában egy árnyalatnyi elszántság is. Mintha olykor megvillant volna a tekintetében valami ugyanabból a furcsa szenvedélyességből, ami Puzovszky alezredes tekintetéből lövellt, amikor váratlanul benyitott a zongoraórára. Ebben az időszakban Póluskában semmi gyerekes nem volt tulajdonképpen. Testi koraérettséggel párosuló vadsága és megközelíthetlensége minden korabeli gyereklánnytól élesen megkülönböztette. Nem is voltak soha pajtásai. Johann bácsit senki sem tekintette sem rokonnak, sem pajtásának, noha az óriási korkülönbség ebben csöppet sem zavarta volna. Bizonyos pillanatokban az volt az érzése, az alezredes Póluskának mintha a játékszere volna. Eleven játékszere. Pedig valójában elragadóan kedves volt, sőt tízéves gyereklány létére olykor egészen nőies, már-már kihívóan nőies és csábító.

Puzovszky alezredesnek megadatott a szép halál – ahogy mondani szo-

kás –, nem szenvedett. Szívszélhűdés érte éppen zongoraóra közben. Egyszerűen bedőlt a billentyűk közé, majd egyensúlyt veszítve, nagy robajjal lezuhant a földre. Póluska holtápadt volt és mozdulatlan, amikor a család a furcsa zajra összefutott. Csak a tekintetében fel-fellobbanó tébolyult kis tüzek árulták el indulatait. – Megöltem az alezredest – közölte szárazon. – Én öltem meg az alezredest. –

Ezt ismételtette aztán még hosszú éveken át makacsul, miközben egyre kevésbé volt képes beilleszkedni az élet mindennapi, megszokott rendjébe. Kényszeríteni nem lehetett semmire. Csúfondáros arccal nézett mindenki-re. Csak Gyuris Julist tűrte meg békességgel. Ő pedig mindenkivel szemben óvta, védelmezte. Rejtekhelyeit a ház mögötti hatalmas kertben, ahová a család elől elbujdosott, egyedül Gyuris Julis ismerte. Ruháját rendre elszagatta, s mint aki sárban és porban hempergett napokon át – úgy állított be a lakásba, kiváltképp ha vendég érkezett – a felismerhetetlenségig összepiszkolódva. A legkísértetesebb mégis az volt, amikor zongorázott. Ilyenkor megfürdött, hosszú barna haját is megmosta, tiszta ruhába öltözött, odaült a zongorához, s lassanként, zongorázás közben, anyaszült meztelenre vetkőzött. Gyönyörűen játszott, állítólag. Épp így, anyaszült meztelenül. Mint aki önmagát hívja tetemre, újra meg újra véresre elvakarva legmélyebb sebeit.

Neki tulajdonképpen minderről alig is volt tudomása. Ritkán tartózkodott a szülői házban. Csak jóval később, már házasemberként tért újra vissza Lolával, a feleségével. Lehet, hogy az alezredes halála óta valóban Lola volt az első lány, aki változást hozott Póluska életébe. Mert ha csupa rosszallással is, ezt még Gyuris Julisnak is el kellett ismernie, hogy Póluska megváltozott. Lolát ellenkezés nélkül elfogadta, sőt egyenesen a hatása alá látszott kerülni. A „nenát” kivéve mindenki fellélegzett. Póluska finom fehérneműket, elegáns ruhákat vásárolt magának, szinte szakasztott olyanokat, mint Lola. Ábrándosan nézegette magát a tükörben, miközben lassan fésülgette bársonyos, hosszú barna haját. És életében először rákapott az olvasásra. Ő, aki mindaddig utálta a könyveket, szemenszedett hazugságnak, észbontó ostobaságnak titulálva mindazt, ami a könyvekben írva van, most késő éjszakáig, sőt nemegyszer reggelig olvasott. Póluskában ez is szenvedéllyé alakult át, mint annyi más. Nincs kizárva, hogy világéletében az volt az egyetlen baja, hogy az élet dolgaiban nem ismert mértéktartást, és nem ismerte az egyértelműséget, mindig áttörte azt a határt, ameddig még egyértelműeknek tetszenek a dolgok. Lolának, meg kell hagyni, kitűnő kis könyvtára volt. Nyilván irodalmilag igen művelt környezetének köszönhette, hogy szert tett e könyvekre, mert őt valójában sohasem érdekelhette igazán az irodalom. Egész furán nyugtalan lénye mindig is valahogy semmitmondó, holt dolognak tekinthette az írott szót. Póluska viszont

minden addigi élettapasztalatának igazolását vélhette felfedezni ezekben az olvasmányokban. Pazar és lenyűgöző bizonyítékát egész szabálytalan lényének. Oly szenvedélyesen figyelt mindarra, amit olvasott, mint akinek végre-valahára megadatott önmaga megismerésének lehetősége, sőt az öngazolás reménysege is. S talán mert önmagunkat végérvényesen soha fel nem menthetjük, azért vált az olvasás egyik életre szóló szenvedélyévé is. Milyen fura is ez az egész az olvasással. S megannyi eldönthetetlenség ellenére is mennyire másként s másként tud megtévesztő lenni. Lola sohase szeretett olvasni – szögezte le Póluska nem sokkal azután, hogy Lola eltűnt az életükből. Mire ő: – Rosszul emlékszel, Póluska – s már sorolta is az ellenérveket, feddőn, könyörtelenül és mégis könyörgőn – hát nem emlékszel, hogy Lola hívta fel a figyelmedet a legkitűnőbb könyvekre?

Az idők során egyre hátborzongatóbb érzést váltott ki belőle Póluska örökös *rosszul emlékezése*, amely ha nem is egész elmúlt életének újraértelmezésére, de legalábbis a megítélhetetlenség érzésének minden valamirevaló eseményre való kiterjesztésére kényszeríti őt öntudatlanul is. Mintha az idők során egyre inkább húga rossz emlékezete lenne az, ami sarokba szorítja őt önmagával szemben, a legváratlanabb pillanatokban mindig Póluska az, aki egyszerűen nem hagy neki egérutat a menekülésre, pedig mennyire szeretne megbékélni immár mindennel. Póluska szerint Lola elsősorban pózból olvasott, a művelt nő látszatát akarta kelteni az emberekben. – De hát ez egészen rendjénvaló dolog fiatal nők esetében. Lola imponálni akart – hallja a saját erőtlen hangját. A húga szerint azonban ez semmikor sem ártatlan dolog, mert egyszer s mindenkorra eltávolíthat a lényegtől. Lola egyszerűen mintákat keresett a saját viselkedéséhez, te, bolond meg egy mintának dőlél be a sok lehetséges közül – érvelt Póluska, majd fennhangon töprengve hozzáfűzte: – Az is lehet, hogy nem is Lolának dőlél te be, hanem Énekes Krisztinát vélted felismerni benne. Igen. Te Lolában is Énekes Krisztinát kerested, ne is tagadd! – Istenem, mit tudhatott Póluska Énekes Krisztináról, hisz kereken hat évvel fiatalabb nála. Mit tudhatott ő arról az ismeretlen nőről, aki karcsún, sugarasan végigsuhant olykor a kisvároson valaha, amikor ő tizenhat éves „férfiként” a nyomába eredt. S az sincs kizárva, hogy álmodta csupán, hogy egy csatakos hajnalon tőle jövet dől ágyba, minden ízében még sokáig remegve a mondhatatlan boldogságtól, hogy magához vonhatta e karcsú látomás izzó ölet, bimbózon remegő melleit...

– Rosszul emlékszel, Póluska – bizonygatta hűgának már akkor is, amikor a régi sétákról esett szó. Azokról a réges-régi *annak idejéből* való sétákról, amikor Lola és Póluska elegáns ruháikban, mint két szerelemtől fátyolos tekintetű nagylány, úgy andalogtak a vasárnap délutáni korzón, bebekanyarodva a nagykert bódítóan illatos hársfái alá, majd betértek olykor a tenispályára is, ahol ő Hartman Gyuszival forehand-beckhand, patto-

gott két ütő közt a labda, egyre véresebb komolysággal, melyikük nyeri meg a szettet, melyikük majd végül is az egész játszmat. Merthogy egyre inkább erről a sorsdöntő játszmaról volt szó ekkor már, mind erősebb sejtelmekkel aziránt, hogy nem is a teniszjátzsma itt a tét, hanem, legalábbis neki, a tulajdon bűbajos felesége, aki Hartman Gyuszi hírneves receptjei iránt mind hevesebb érdeklődést tanúsítva, mintha megtalálni látszott volna önmaga számára nemcsak az olyannyira keresett viselkedési mintát, de a mindeddig hiányzó orvosságot is a maga számára. Mert csupa udvariasságból és jóindulatból Hartman Gyuszi ez idő tájt kezdte kevergetni a maga – életre szóló – mérgeit.

– Rosszul emlékszel, Póluska – bizonygatta ő feddően, könnyörtelenül és mégis könnyögően. – Ebben az időben Hartman Gyuszi miatt volt folyton nálunk. S neked kevergette a családi patika emlékezetes hófehér tegeleyleiből a gyógyírt. A Hartman-patikában neked készültek mindenféle csodapороk és kenőcsök, mindig is neked. S te kezdtl mégis bizalmat tettetve sugdosni vele arról, hogy Lola babát vár. S te vettél ekkoriban Lolának egy gyönyörű alvósbabát is, hogy szegény Lola a kert végébe rohant kisírni magát. Ezt csak nem tagadod le. És arról sincs semmi emléked, hogy egy tüneményesen szép vasárnap délutáni sétátok meg is örökítettet, méghozzá éppen Gyuszinak? Hónapokon át ott voltatok láthatók az *Azra fényképezési műterem* kirakatában, annak legfőbb ékességeként. Lola és te, mindketten bohókás kis fehér kalapban, üdén, karcsún, légiesen. Tüneményes megtestesüléseiként mindannak, ami e helyi szűkös kis viszonyokra annyira nem jellemző. S mintha a lábatok sem érte volna a földet, s csak a sánta Limbeknek adatott meg – mintegy kárpótlásul – lencsevégre kapni benneteket ott a bódító hársfák alatt a nagykertben. Gyuszi pedig tőled kért fényképet, egyedül tőled.

A család szerint valójában Póluska üldözte el a háztól szegény Lolát. *Oly kegyetlenül viselkedett vele szemben, amilyenre csak nők képesek.* Ő viszont sohasem volt más, mint egy *közönséges pipogya alak.* Ezt ugyan senki sem mondta a szemébe, de valahogy ott érződött a levegőben még hosszú ideig azután is, hogy Lola elköltözött. Ő a maga részéről mindig is képtelen volt hinni abban, hogy az események menetét fel lehet tartóztatni, vissza lehet fordítani, egyszerűen, hogy semmissé lehet tenni mindazt, ami már a látszatok hártavékony rétege alatt javában folyamatban van. Azt azonban még ennyi temérdek év múltán sem hiszi, hogy Hartman Gyuszi valaha is szerelmes lett volna Lolába. A mai napig is bizonyos afelől, hogy Gyuszi Póluskába volt szerelmes, mint ahogy a húga is Gyusziba. Lola viszont, ahogy az olyan gyakran megesik az életben, minden tőle telhető szenvedélyességgel ugyancsak Gyusziba volt szerelmes. Az élet furcsaságai közé tartozik az is, hogy ez a Gyuszi mennyire jellegtelen férfi volt való-

jában. Afféle tipikus úrifiú. Vonzó külsejű, mindig udvarias és szeretetre-méltó. Mint akinek soha sincsenek hátsó gondolatai. Gyuszi egyszerűen olyan volt, amilyenek látszott. Alighanem ez volt az a vonása, amelyet Póluska képtelen volt a lelke mélyén elfogadni. Csakis ez vihette rá a hűgát, hogy Gyuszit megpróbálja kísértésbe hozni.

Nincsenek kézzelfogható bizonyítékai, de máig is úgy sejti, Póluska sugdosta tele Lola fülét Gyuszival. Ő szuggerálta neki ezt a szerelmet. Vajon megátalkodottságból vagy megvetésből csupán? Póluskánál sohasem lehetett tudni. – Lola mindig is felszínes volt és őszintétlen – nyilatkoztatta ki a húga jóval azután, hogy Lola elköltözött. – S ezért akartad te mindenáron utánozni? – így ő. – Mégiscsak igaza van a családnak, rosszul emlékszel, Póluska. – Vajon hogyan történhetett igazából ez az egész? Sohase lesz képes a végére járni. Miket sugdoshatott a húga Lola fülébe vasárnap délutáni sétáikon a korzón, a nagykert bódító hársfái alatt és fagyaltkanalazás közben az Erdősi-cukrászdában, hogy Lola végül is elhitte, örökké rossz lelkiismerete, egész gyanús és elrendezetlen lényé egyszerűben átváltozik majd Hartman Gyuszi oldalán. S ha majd hozzátartozhat ehhez az elragadóan udvarias és szeretetreméltó úrifiúhoz, lepereg róla egész addigi élete a gyanús családi örökségig visszamenőleg, amikor anyjának annyi *igaz jó* barátja járt a házhoz, hogy még ő maga sem tudta tán számszerű pontossággal, hogy hányan is, csak épp az apja nem volt soha sehol, se szóban, se írásban, hogy nemegyszer az a kínzó érzés szállta meg, hogy őt valójában – a természet törvényszerűségének eleven cáfolataként – nem is apa nemzette. Annyi temérdek idő után ma már megérti, hogy megannyi gyanús családi körülmény formálta ki néhai feleségében azt a tüneményes könnyedséget, mely annyi kedvességgel párosult benne, hogy ő méltán nem tudott neki ellenállni, de felszínessége és örökös őszintétlensége is ugyane körülményből eredhetett, abból, hogy folyton menekülni akart önmagától. Nyilván az ő reménytelen komolysága tette, hogy egyre kevésbé volt alkalmas a felesége belső békéjének a megteremtésére. Szerette Lolát, békés és nyugodt családi életre vágyott, rendre és sok gyerekre. Gyereük azonban nem lehetett. Gyuszi felbukkanása idején ez már nyilvánvaló volt.

Hogy hogyan közeledtek egyre drámaibb feszültséggel a triptichonnal kapcsolatos események – Gyuszival középen – a végkifejlet felé, arra – ebben is igaza van a húgának – csak rosszul lehetett emlékezni. Annyi biztos, hogy senki sem láthatta tisztábban, mi játszódik le Lolában, mint Póluska. Egyadta kapkodás volt, csupa csillogás-villogás a felesége egész lényé. Még kétségbeesései is tele voltak sietséggel. Minduntalan Gyuszi érkezését leste. Gyuszi pedig még mindig nem értett semmit az egészből, hiszen Póluska, aki egyre inkább kereste az ürügyeket a távolmaradásra, mégis szerét ejtette, hogy bizalmasan elmondja Gyuszinak: Lola babát vár. Lola viszont

– mit sem sejtve – már le sem tudta venni izzó tekintetét Gyusziról, olyany nyira, hogy ez már senki előtt sem lehetett titok. Gyuszi végképp nem értette a helyzetet. Póluskát gyönyörűnek tartotta, el akarta venni feleségül. Csakhogy a lány mintha egyre inkább szökne előle. Az arcát sem érintette még soha addig, csak nézte, nézte, és gyönyörködött benne. Lola viselkedése végképp megzavarta. Volt lényében valami vele született játékoság, s Lola könnyedségének hatására ez kerekedett felül viselkedésében, de csak amikor Póluska is jelen volt. Gyuszi akkor döbbsent rá minderre, amikor a lány kerülni kezdte. Póluska viszont minden valószínűség szerint Lolával való kapcsolatának elmélyülését látta ebben a könnyed játékoságban. És megsértődött, halálosan. Lola, nem bírván tovább magába fojtani a szerelem okozta hatalmas belső feszültséget, egy szép napon minden biztonnal megvallotta érzelmeit Gyuszinak, aki pedig Póluska miatt volt folyton folyvást a házuknál.

De minderre csak rosszul lehet emlékezni. Mint ahogy megfigyelni és átélni mindazt, amit akkor ott javában történőben volt – arra is kizárólag rosszul, helytelenül lehetett. Hiszen önmaguk legmélyén csúsztak-másztak valamennyien, ki-ki a maga érzelmeinek útvesztőjében vájta kétségbeesetten a kivezető nyíláshoz vezető utat. Csak néhány időrendi sorrendben felállíthatatlan jelenet maradt meg az emlékezetében. Lola, amint a kandalló melletti sarokban szorosán Gyuszihoz simul, vállára hajtva a fejét. Póluska ez idő alatt a másik szobában anyaszült meztelenül és gyönyörűen zongorázik, s karcsú, légies alakja ugyanekkor át-átsuhan a lakáson, megmegtörpanva egy-egy ajtó küszöbén. Vagy mintha minden ajtóban ő volna érkezőben és távozóban is egyidejűleg. De az is lehet, hogy összekeveredik benne a kamaszkora Énekes Krisztinájának álmaiból oly ismerős alakjával. Hisz abban az időben, szívós kitartással visszajáró álmaiban, a kora hajnali lakásban Énekes Krisztina suhant ajtótól ajtóig, könnyeden, légiesen, az iménti szeretkezéstől karmatosan, mint egy mindörökre elérhetetlen álomalak tüneményes evilági visszfénye.